

Ahmedin Muratović

STRANAC

Opet sam isto sanjao. Velika ravnica je natopljena krvlju i puna ljudi, kao mrava. Čuju se vriska ranjenika, eksplozije baruta i zveket metala. I opet isti prizor: čovjek koji prodire ka persijskom komandantu; baš kad zamahne svojom sabljom ka bespomoćnom neprijatelju, pogađa ga strijela.

– Hoću nešto da ti pokažem...

Sve je počelo ovim riječima prije nekoliko noći kada mi je na san došao taj čovjek, tvrdeći da mi je daleki predak i da se zove Ahmet Demirović. Predak iz vremena velikog Otomanskog carstva, koje ne izlazi iz priča, sin jedinac Osmana Demirovića. Ahmetov dedo je u Bihor pobjegao zbog krvne osvete. Imao je dva sina i ćerku. Ćerka se udala, a stariji sin, Hasan, oženio i imao četiri ćerke i sina Selima. Ahmet me davi pričom koja počinje od smrti njegova oca, kada je napustio Bihor, i sve sam to morao da doživim: odlazak, borbu za preživljavanje... Sve do rata sa Persijom, i sve u prisustvu Azraila. Tada sam Ahmetu rekao da ne želim više ovog sna, a on je nastavio da me proganja.

Snovi nijesu prolazili. Bilo je sve gore. Dedo mi je savjetovao da nastavim sanjati, jer su snovi od Allaha i uvijek su sa razlogom. Sljedeće noći sam ga sâm pozvao:

– Hoću ovo da raspravimo. Zašto me ne pustiš?

– Moram nekom da ispričam.

– Zašto meni?

– Ne znam. To je Azrailova ideja.

Moram priznati da me je prisustvo velike količine energije, koju nijesam mogao da vidim, stvarno plašilo.

– Ne plaši se. Sve dok ga ne vidiš, nije tvoj vakat. Ja obećavam da ću te pustiti kad završim. Samo dopusti da ispunim svoju želju – da bar neko zna za moju priču. Vodim te na jedno poznato mjesto. Može li?

– Dobro. Samo ako može bez ratova. Idemo...

– Evo nas na početku glavnog dijela moje priče. Granica Bihora. Mnogo vremena ga nijesam vidio. Da je sreće bilo da nijesam ni odlazio, ali htio sam da pobjegnem od svega. Previše loših stvari koje su se tada desile, počele su me gušiti. Mislio sam da će proći vremenom ako pobjegnem, ali vrijeme ga samo negdje u dubini okuje, a zveket njegovih lanaca i plač se čuju hodnicima, svake noći kada ostaneš sam u tišini. Da sam samo mogao bar malo da utičem na bilo šta, dao bih sve. A čekaj... Ja ništa nemam da dam, osim sebe. A to dođe isto, jer je ispalo da sam bezvrijedan.

Vidiš ovo? Proljeće. Bihor okićen kao i svake godine u ovo vrijeme, poput mlade. Skoro ništa se nije promijenilo, osim nekoliko novih kuća koje su razbacano nikle. Brda su i dalje na svom mjestu, kao i njive. I vazduh je isti - onaj smirujući, daje taj osjećaj slobode koji nijesam imao ni u Stambolu. Kao da ova zemlja upija sve moje probleme i brige. Ovdje sam trčao za stokom po livadama, trčao po šumi i po poljima pšenice i kukuruza. To mjesto je nekad bilo čitav moj svijet i nijesam znao za drugo. A onda sam pobjegao od amidže i prijavio se za vojsku. Tu sam upoznao toliko muke, rana, ubijanja, krvi... Ostali su duboki ožiljci, ne samo na tijelu, nego i na duši. I to ne samo od tuđih sablji; i svaki zamah moje sablje ostavljao je ožiljke. A ja sam nastavljao da gradim svoj uspjeh, lomeći vojske i gazeći krvava tijela neprijatelja kao stepenike. Pokušavao sam da dokažem da, ipak, jesam neko, i da nijesam jadnan kao što ona misli...

– Ko to?

– Polako, doći ćemo i do toga. Da nastavim. Kada sam ranjen, upoznao sam Azraila, ovog mog prijatelja. Mislio sam da je kraj, ali mi je on rekao: „Ne još! Još malo.“ Inače, nije pričljiv. I preživio sam, i dobio unapređenje. Postao sam bimbaša – aga sa hiljadu vojnika. Ne primjećuješ da je vrijeme, zapravo, kratko, sve dok ne ugledaš njegov kraj. Nijesam imao ništa, a postojao je način na koji bih to mogao da ispravim. E, sad sam imao sve što treba da se vratim. Evo, stigli smo.

– Gdje?

– Kod mezara mojih roditelja. Samo da proučim dovu, i nastavljamo.

– Ali, ovo je san. Zašto se ponašaš kao da je sve stvarno?

– Zato što je ovo sada moja stvarnost.

Podigao je ruke, a ja sam gledao dva mezara obilježena kamenjem. Ahmet je brisao suze.

– Nijesi mi rekao kako su umrli.

– Eeeh, dugo im nijesam proučio dovu. Još od odlaska. Majka je preselila kad je mene rodila. Zato sam ostao jedinac. Babo se više nije ženio. Čitavog života je patio. Iako je ćutao, svi su znali. Njega su ubili Kačaci u šumi ispod kule, dok je hitao prema Rožajama. Nije htio da im dâ žito, koje je zbog suše donosio sa Kosova. Zbog gluposti, kraj puta. Bio je svima stranac, pa i sam sebi. Kasnije sam se i ja pretvorio u njega. Loše je to kad čovjek učuti i onda ide nesvjestan svega. Kao ova moja propala kuća koja nas obojicu odslikava – pustinja u kojoj nema oaze lijepih uspomena...

U stvari, to je bio samo kostur koji je oglodalo vrijeme i pretvorilo u gramušu. Bačena tu pored puta, podsjećala me je na Osmana Demirovića, kojeg su bez ičega ostavili da truhne. U tom trenutku, došli smo do kuće Ahmetovog amidže gdje sam ispratio dirljiv susret sa Selimom. Iz nekog razloga, Ahmet je bio jedini koji je mogao da me vidi i čuje, i naravno, Azrail. Nakon toga Ahmet je nastavio:

Ne znaju me. Nijesu me prepoznali. Svuda sam bio nevidljiv. Svima stranac. Možda sam zbog toga u bitkama bio u prvim redovima. Da me poznaju, da me priznaju. Priznali su me, ali me i dalje niko ne poznaje, jer za to treba i da te razumiju. Midžo je preselio, kao i mnogo drugih. Bilo je malo čudno. Žao mi je što nema onih starih. Ovi me gledaju sa čuđenjem i pomalo sa strahom. Zovu me „aga“. Brdima je svejedno. Ona su nas trpjela i kakvi god da smo bili i ko god da smo bili. Umislimo da smo neko, a kada umremo, nakon nekog vremena nas zaborave. Ni kosti nam ne ostanu kada nas vrijeme pojede. Od nas jedino ostanu naša djeca, u kojima živi dio nas. Tako sam u ovima vidio njihove roditelje kod nas na posjetku. Nakon teškog rada preko dana i nesuglasica, svi se skupe kao da ništa nije bilo. Sjede, razgovaraju, smiju se... Srećni... Tako malo je potrebno za sreću, a ja nijesam više od toga ni tražio. E, sad ono što sam ti obećao. Glavni razlog mog dolaska. Dođi...

Odveo me je do jedne česme. Čekaj... Ovo je Hadžijina česma,

samo od drveta. Niko ne zna ko je Hadžija bio. Zna se samo da je bio neko važan i da je napravio česmu koja je svima bila od koristi. I u moje vrijeme su se ponosili njime i pričali razne besmislene priče.

– Vidim da ti je ovo mjesto poznato. Meni je ono bilo posebno. Ovdje smo se kao djeca igrali i maštali o mnogim stvarima. Ovdje je glavni razlog za sve što sam uradio. Sa svakom kapljom vode je tu ostajala i kap duše, a tako mi Allaha, meni je jednog dana tu čitava ostala i nikad je nijesam vratio. Gledaj sad...

Jedno je dijete dotrčalo do česme. Ahmet je krenuo ka njemu. Kada ga je dijete ugledalo, uplašilo se i zastalo. Tada se začuo ženski glas:

– Hamza, dođi ovamo.

Pogledao sam Ahmeta. Bio je izgubljen. Nije skidao pogled sa žene. Znači, to je... Ma daj... Stvarno? Ne znam. Meni nije izgledala nešto posebno, mada... oboje su već počeli da ulaze u godine. Doduše, nekako su mi izgledali kao odgovarajući par. Ali, šta znam... Tu je priča postala patetična. Ja ne vjerujem u ljubav. Tu neugodnu tišinu prekinuo je čovjek koji je došao za ženom. I tada je počelo upoznavanje. Meni je to bilo previše, radije sam ostao sa Azrailom. Ubrzo se vratio i Ahmet.

– Zar nije predivna, poput mjeseca? A njen glas... poput glasa meleka. Zar ne, Azraile? I tako, sine... Eto, to je Fatma. Onaj čovjek je njen muž, Sulejman.

– Shvatio sam sve, samo... ne izgleda mi ona kao neko poseban. Obična je žena. Kakva je priča između vas?

– Eh, moj sine, ne gledaš ti nju mojim očima. Fatma je bila ćerka prijatelja moga baba. Živjeli su u Gusinju, gdje su se bavili trgovinom. Upoznao sam je na ovoj česmi i odmah se zaljubio. Nijesam znao šta da radim. Nikad nijesam umio da pričam sa ženama. Odlučio sam da je zaprosim, ali ona je na moje riječi reagovala kao na uvredu. Ono što mi je rekla, ponizilo me je i učinilo da se osjetim premalim. Onda mi je umro babo. Ovo je bilo posljednje mjesto koje sam posjetio prije odlaska. Iako sam bio ljut na nju, nadao sam se da je poslednji put vidim. Nikad je više nijesam vidio, do sad, a uvijek sam se nadao da ću nekad moći da promijenim njeno mišljenje. I skoro sam

uspio, ali sam zakasnio. Udata! Kraj! Šerijat ne dâ da se dira u brak! Nije me čak ni prepoznala...

– Vidim da te i nakon toliko vremena, to uzrujava.

– U pravu si. Halali. Samo... Izgleda da sam izgubio jedini razlog koji me je mogao izvući iz tame... Vidio si... Ima lijepog sina. Mnogo liči na nju. Znaš... možda... da je sve drugačije bilo, možda bi bio moj. Nije bilo suđeno... A opet... on je njen, a njeno – to je pola moje. Nego... Idemo do krajnjeg događaja. Na razgovor sa tvojim pretkom.

– Mojim pretkom? Kojim?

– Selimom.

Opet smo se stvorili kod česme. Bio je akšam. Ahmet je sjeo sa Selimom i počeli su razgovor.

– Znaš, Selime... Toliko godina je prošlo, ali nijesam mogao da zaboravim zavičaj. Nešto me je uvijek vuklo ovamo, čak i kad sam bio i na kraju svijeta. Polovina mene je uvijek bila ovdje gdje sam sebe našao i osjetio da sam manji stranac... Ali, znaš, nemam dušu...

– Šta je? Fatma opet? Da... Znam ja sve, jer znam tebe. Znam šta misliš. Isti si kao midžo. Samo ne razumijem zašto je ne zaboraviš!? Nalet je bilo! Žene nikog ne vole, liše svoje djece. Njima nikad ne ideš po volji, nego samo batina. Treba da se zna ko je gazda. Ti si se ubio zbog nje. Pogledaj se! Tako je i midžo, pa eno šta je bilo s njim. Da sam na tvom mjestu, oteo bih je i pobjegao, ali ti „ne možeš zbog vjere“. A znaš li da te ona ne podnosi? „Šta će da radi hanuma Gusinjanka sa ušljivim Bihorcem. Tako je pričala okolo.“

– Otkud ti to?

– Pričale mi Huseinove čore kad si pobjegao od kuće. Sprdale se. Ona im je ovo govorila. Svaku riječ. Prezire te! Za nju si zadnja bijeda! Hadalj! A ti, kao da su ti sihrove poturili! Nagraisao! Najbolje bi ti bilo da odeš i napokon sve zaboraviš. Ovdje si stranac.

– Ja samo to i imam - ta sjećanja. Ne dam to! „Ušljivi Bihorac...“ Ja to ne mogu da promijenim, kao ni ostalo u životu. Samo... To znači da ipak nijesam stranac. I ja negdje pripadam. I meni neko i nešto pripada. Ova zemlja je moje nebo, a narod, zvijezde. A Fatma... Fatma će uvijek biti moj mjesec, bez obzira na sve.

Selim je izvadio nož i stavio pod vrat. Htio sam da krenem ka njima, ali nijesam mogao da se pomjerim. Iza sebe sam začuo nešto. Još jedan čovjek je bio tu, sakriven. Sulejman? Išao je ka njima dok su razgovarali.

– Brate, hoćeš li to da me ubiješ?

– Hoću. Imam dogovor sa Sulejmanom. Meni ostaje tvoje hise zemlje, a on će da pokupi tvoje stvari i novac. Ja ću da te ubijem, a on će sve da zataška.

– Samo zbog toga?

U razgovor se uključio i Sulejman:

– Čudni ste judi, vi Bihorci. Lako je okrenuti brata protiv brata. Ne znam zašto si dolazio u ovu džombu, Turčine! Tamo ti je bilo bolje. Ovdje ima jedan problem. Ova zemlja, da bi rađala, mora krvlju da se zalije. Tvoj brat neće da je izgubi, a ja... mogu da zaradim nešto. Osim toga, ne sviđa mi se kako gledaš moju ženu. Vi oficiri ste zeznuti za te stvari. Žene vas vole. Zakon vas voli. Nije da ne bih volio da ti je dam, ali imala je pozamašan miraz, pa mi je demek stalo do nje. Mjesec? Obična glupača. Selime, završi to. Pobrinuću se kasnije za ostalo.

Selimova ruka se kratko pomjerila. Na mjeseci ni je sijala krv i nestajala u odjeći. Tek kada su otišli ne osvrćući se, mogao sam da dođem do Ahmeta. Gledao me i osmjehivao se kroz suze, skoro pa zlobno. Tada mi je palo na pamet. Da nije... Osveta!

– Ne boj se. Ovo nema veze s tobom. Azrail je tu zbog mene. Istina, haramu se hair ne viđa, ali ja sam im to halalio. Ipak, tvoj predak mi je brat, a i Fatmina djeca... Jazuk je. Ja ionako nijesam bio važan. Jazuk je i to što Selim nije znao da ću, ipak, da odem, jer me je čekala jedinica u blizini, za slučaj da se predomislim. Idu ka Evropi da učvrste granice. Sad... Zašto ovo radim? Hoću da zapamtiš ovu priču. Hoću da dio mene nastavi život u tebi i dalje. Ti si potomak mog brata. Ti si taj koji nas drži živima. Ti održavaš naš trag na ovoj zemlji. Zbog toga ti ostavljam ćup sa zlatom. Zakopan je kod ove česme – mjesta gdje sve počinje i gdje se sve završava. To je sve što sam zaradio i čime sam htio da počnem novi život, sa Fatmom. Čuvaj se, i čuvaj Bihor. To ti ostavljam u amanet. I prouči mi ponekad dovu, uhar bi mi bilo. Mene sad Azrail vodi Gospodar. Samo se nadam da me tamo Fatma čeka...

I onda je nestao.

Na mjestu gdje je maloprije stajao, ostala je lokva krvi posuta beharom. Latice su plovile poput brodova koji odlaze i vode ljude njihovim rodnim mjestima, porodicama ili u nepoznato. Svi se bore, ginu za svojim snovima i srećom. Svi se pretvaraju u strance, ali malo ko se toga spasi.

**

Ahmeta nikad više nijesam sanjao, ali često maštam o njemu. Zamišljam tog hrabrog Demirovića kako nasrće na persijskog komandanta, samo da preživi, da se vrati kući, u Bihor, gdje ga čeka njegova Fatma... Više neće biti stranac.